

East African Journal of Swahili Studies

eajss.eanso.org

Volume 4, Issue 1, 2019

ISSN: 1476-4687

Original Article

MATUMIZI YA VIFAA VYA KISASA VYA UFUNDISHAJI NA UJIFUNZAJI VINAVYOTUMIKA KUFUNDISHA NA KUJIFUNZA SARUFI KATIKA SHULE ZA UPILI ZILIZOKO KAUNTI NDOGO YA MOIBEN, UASIN GISHU

Melly Joachim^{1*}, Dkt Misiko Wasike² & Dkt Edwin Masinde³

¹Chuo Kikuu cha Kibabii, S.L.P 1699 – 50200, Bungoma, Kenya, mellyjoachim@gmail.com.

²Chuo Kikuu cha Kibabii, S.L.P 1699 – 50200, Bungoma, Kenya, dmisiko07@gmail.com.

³Chuo Kikuu cha Kibabii, S.L.P 1699 – 50200, Bungoma, Kenya, emasinde254@gmail.com.

Article history:

Received: 19 Aug 2019

Accepted: 21 Aug 2019

Published: 23 Aug 2019

Keywords:

TEHAMA (Teknolojia ya habari na mawasiliano), EZOJE (Eastern Zone Joint Examination), Sarufi, Tarakilishi, Vipakatalishi, Vinuruweo

IKISIRI

Makala haya yanawasilisha matokeo ya awali ya utafiti kuhusu matumizi ya vifaa vya kisasa katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi. Yanalenga matumizi ya tarakilishi na vipakatalishi vinapotumika na vinuruweo. Serikali ya Uasin Gishu imeweka mikakati ya kuhakikisha kuwa kuna matumizi ya Teknolojia ya habari na mawasiliano (TEHAMA) katika ufundishaji katika shule za upili. Shule za upili zimepokea tarakilishi, vipakatalishi na vinuruweo kutoka serikali hii. Uhakiki wa mtihani wa Eastern Zone Joint Exam (EZOJE) unaofanywa na shule zote katika kaunti ndogo ya Moiben ulionyesha matokeo duni katika karatasi ya pili ya Kiswahili. Sarufi huchukua asilimia 50% ya karatasi ya pili; hivyo, ufundishaji wake unapaswa kutiliwa maanani. Hojaji, mahojiano na uchunguzaji zilitumika kukusanya data. Walimu walichaguliwa kwa kuzingatia vipindi vya sarufi ya Kiswahili wanavyovifundisha. Wanafunzi wa kidato cha tatu walihusishwa kwa kuwa mada zilizolengwa na utafiti zilifundishwa katika kidato cha tatu. Utafiti huu ulitumia usampulishaji wa kimakusudi. Shule moja ya kitaifa, shule tatu za viwango vya zaidi ya kaunti, shule saba za viwango vya kaunti na nne za viwango vya kaunti ndogo zilihusishwa katika utafiti. Shule ya wasichana ya Moi ilituliwa kimakusudi kwa kuwa ni shule ya kitaifa pekee katika kaunti ndogo ya Moiben. Walimu kumi na watano na wanafunzi mia moja na watano walijaza hojaji kuhusu umuhimu wa matumizi ya vifaa hivi. Ilibainika kuwa vifaa vya kisasa ni muhimu sana vikitumika kufundisha na kujifunza sarufi. Matokeo yalithibitisha kuwa, vifaa hivi hurahisisha uelewekaji wa mada zinazofundishwa, huleta uchangamfu darasani, huokoa muda na kuwashirikisha wanafunzi katika somo. Hivyo, makala haya yanatoa pendekezo kwa walimu kuachana na matumizi ya vifaa vya kimapokeo na kuingiza usasa katika ufundishaji wao.

UTANGULIZI

Wringe (1995) alivigawa vifaa vya kufundisha katika makundi mawili. Kundi la kwanza ni lile la vifaa vya kimapokezi kama vile vitabu, kadi za maneno, michoro, ubao mweusi na chaki. Kundi la pili ni lile linalohusisha teknolojia ya kisasa kama vile matumizi ya kinuruweo, tarakilishi na mtandao. Anaendelea kusema kuwa mgao wa pili unaohusiana na vifaa vya teknolojia ya kisasa ni muhimu katika ufundishaji na ujifunzaji. Swali tunalojiuliza ni je, walimu wa shule za sekondari katika kaunti ndogo ya Moiben wanazingatia teknolojia ya kisasa katika ufundishaji wao; je, vifaa hivi vina umuhimu gani katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi?

Zacharia (2012) anashauri kuwa matumizi ya vifaa vya kisasa vya kufundisha ni nyenzo muhimu sana kwa sababu zinatumika katika ujenzi wa maana katika funzo lolote lile; zaidi huwa msaada kwa mwalimu katika kurahisisha kazi yake. Utafiti ulitaka kubaini umuhimu wa matumizi ya vifaa vya kisasa katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi katika shule za upili katika kaunti ndogo ya Moiben. Oldham (2012) anasema kuwa madhumuni makuu ya kutumia vifaa vya kisasa ni kuinua usomaji wa burudani. Programu za tarakilishi ni mojawapo wa vifaa vinavyoinua hali hii ya usomaji wa burudani. Programu za tarakilishi ambazo huinua usomaji wa burudani zikijumuishwa katika ufundishaji wa Kiswahili huinua viwango vya ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi. Maelezo haya ya Oldham (k.h.j) yalichochea utafiti huu kutaka kujua zaidi jinsi walimu wa shule za sekondari katika kaunti ndogo ya Moiben huhusisha programu za tarakilishi katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi.

Serikali ya kaunti ya Uasin Gishu imeweka mikakati ya kuhakikisha kuwa kuna matumizi ya TEHAMA katika ufundishaji katika shule za upili. Shule nyingi zimepokea tarakilishi vipakatalishi na vinuruweo kutoka serikali hii. Hivyo inatarajiwa kuwa walimu katika kaunti ya Uasin Gishu wanavitumia vifaa hivi katika ufundishaji. Moiben ni mojawapo ya kaunti ndogo iliyoko Uasin Gishu. Uhakiki wa mtihamu wa EZOJE unaofanywa na shule zote katika kaunti ndogo ya Moiben, ulionyesha kuwa matokeo katika karatasi ya pili

hayakuwa ya kuridhisha. Uhakiki huu unaonyeshwa katika *Jedwali la 1*.

Jedwali la 1: Uhakiki wa mtihamu wa EZOJE

Mwaka	Alama	Jumla
2014	29.42	80
2015	28.18	80
2016	31.24	80
2017	30.19	80
2018	29.74	80

TAHAKIKI YA MAANDISHI

Njoroge (2014) anahoji kuwa, nyimbo huwasaidia wanafunzi kuelewa dhana haraka. Nyimbo huwa muhimu katika kufundisha nyakati na hali, ukanushaji na vinyume vya vitenzi. Aligundua kuwa, wanafunzi hupata changamoto tele katika kipengele cha sarufi. Anawashauri walimu kuhusisha mbinu bunifu katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi. Matokeo ya utafiti huu wa Njoroge (2014) yalithibitisha kuwa nyimbo ambazo ni fupi zenye kueleweka zilizo rahisi kukumbuka na zenye kutumbuiza husaidia katika ufundishaji wa msamiati, nyakati na hali na ukanushaji. Matumizi ya nyimbo huteka makini ya wanafunzi, huleta uchangamfu na kuleta uvutio katika somo la sarufi. Njoroge (2014) anasema kuwa, ili kuinua viwango vya ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi, mwalimu hana budi kuhusisha mbinu bunifu katika ufundishaji wake. Matumizi ya vifaa vya kisasa ni mbinu bunifu ya kufundisha na kujifunza sarufi. Utafiti wa watafiti ulilenga matumizi ya tarakilishi, vipakatalishi na vinuruweo vikatumika katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi katika shule za sekondari zilizoko kaunti ndogo ya Moiben.

Abuyeka (2014) alitafiti matumizi ya vifaa vya kompyuta katika ufundishaji wa Kiswahili. Utafiti wake ulilenga kuchunguza matumizi ya visaidizi vya kompyuta kufundisha somo la Kiswahili kwa jumla katika shule za sekondari. Utafiti huu wa Abuyeka (2014) ulilenga vifaa vya kisasa. Kwa mujibu wa Abuyeka (2014), visaidizi vya tarakilishi vilivyotumika mara kwa mara ni sidii na dividii. Walimu walitumia vifaa hivi kuhifadhi nukuu na kuandaa maazimio ya kazi. Walimu hawakuvitumia visaidizi vya tarakilishi katika

ufundishaji na ujifunzaji wa Kiswahili. Alibaini kuwa walimu hawakuwa na motisha wa kuhusisha visaidizi vya tarakilishi katika ufundishaji wao.

Akithibitisha changamoto hii, Abuyeka (2014) anasema kuwa, asilimia nane (8) ya walimu walivitumia vifaa hivi. Matokeo yaliendelea kudhihirisha kuwa visaidizi hivi vilitumika kufundisha kipengele cha kusikiliza na kuzungumza. Hata hivyo, ulilenga matumizi ya visaidizi vya tarakilishi pekee. Isitoshe ulilenga ufundishaji wa Kiswahili kwa jumla kinyume na utafiti wangu ambao ulilenga matumizi ya tarakilishi na vipakatalishi pamoja na vinuruweo katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi katika shule za upili zilizoko kaunti ndogo ya Moiben.

Kwa mujibu wa Wanjala na Kavoi (2013), kinuruweo ni kifaa ambacho kinaweza kutumiwa na mwalimu kufundisha. Kwa kutumia mbinu hii, kipakatalishi hutumiwa pamoja na kinuruweo kurusha mwanga kwenye utando. Mwanga huo unaweza kurusha maneno, majedwali au picha. Mwalimu huandaa nukuu, michoro, majedwali pamoja na picha kwa kutumia kipakatalishi. Kinuruweo humsaidia mwalimu kurusha yote aliyoyaandaa kwa ajili ya wanafunzi kuandika au kusoma ili waweze kushiriki katika somo husika. Utafiti wangu ulilenga kuthibitisha matumizi haya katika shule za sekondari zilizoko katika kaunti ndogo ya Moiben.

MATOKEO

Jinsi Walimu hutumia Tarakilishi Kufundisha Sarufi

Mtafiti alitaka kuchunguza jinsi walimu hutumia tarakilishi kufundisha sarufi. Ili kuchunguza matumizi haya, mtafiti alilenga kuchunguza jinsi walimu hutumia tarakilishi kufundisha mada za sarufi mbazo ni: usemi halisi na usemi wa taarifa, vielezi, uakifishaji, muundo wa sentensi, nyakati na hali. Matokeo yanadhihirishwa kupitia kwa jedwali lifuatalo:

Jedwali la 2: Jinsi Walimu hutumia Tarakilishi Kufundisha Sarufi

Mada ya sarufi	Idadi ya walimu waliotumia tarakilishi	Asilimia
Muundo wa sentensi.	1	14.29
Nyakati na hali	1	14.2
Uakifishaji	2	28.57
Usemi halisi na usemi wa taarifa	1	14.29
Vielezi	2	28.57
Jumla	7	100

Utafiti ulibaini kuwa, asilimia 14.29 (n=1) ya walimu saba waliohojiwa ilitumia tarakilishi kufundisha kipengele cha sarufi cha usemi halisi na usemi wa taarifa. Utafiti ulibaini kuwa mwalimu huyu alitumia tarakilishi kuhifadhi semi halisi kwenye dividii na sidii ili kutumia katika ufundishaji wake. Semi za taarifa pia zilihifadhiwa kwenye vifaa hivi na kutumika darasani kufundisha usemi wa taarifa. Mtandao ulitumika kupata semi hizi. Ili kufanikisha matumizi ya tarakilishi, kinuruweo kilitumika kurusha semi hizi kwenye ubao mweupe. Matumizi haya yalibainika kuwa muhimu katika kurahisisha ulewakaji wa usemi halisi na usemi wa taarifa. Hii ni kwa sababu hisi ya kutazama ilihusishwa kama inavyoelezewa katika mhimili wa pili wa nadharia ya Bruner (1966).

Nayo asilimia 28.57 (n=2) ya walimu saba waliohojiwa ilitumia tarakilishi kufundisha vielezi. Walimu hawa walikubali kuwa wao hutumia mtandao kwenye tarakilishi kupata majarida yenye sentensi mbalimbali zilizo na vielezi. Sentensi hizi hutumiwa darasani kufundisha aina mbali mbali za vielezi.

Utafiti uliendelea kubaini kuwa asilimia 28.57 (n=2) ya walimu waliohojiwa walitumia tarakilishi kufundisha mada ya sarufi ya uakifishaji. Walimu hawa walitumia hotuba ambazo wamezikagua na kuhakikisha kuwa zinazingatia kanuni za kisarufi kufundishia matumizi ya alama za uakifishaji za kikomo na kipumuo. Matumizi ya tarakilishi kufundishia uakifishaji huwashirikisha wanafunzi ipasavyo. Kama asemavyo Bruner (1966), ufundishaji si kuhamisha maarifa tu kutoka kwa

mwalimu hadi kwa mwanafunzi bali huhusisha jinsi mwanafunzi anashirikishwa katika mchakato huu. Hili liliweza kudhihirika kupitia kwa matumizi ya tarakilishi kufundishia kipengele cha uakifishaji.

Matokeo ya utafiti yaliendelea kuthibitisha kuwa, asilimia 14.29 (n=1) ya walimu saba ilitumia tarakilishi kufundisha muundo wa sentensi. Mwalimu huyu alitufahamisha kuwa, yeye hutumia mtandao kwenye tarakilishi kupata majarida yenye sentensi mbali mbali. Majarida haya hutumiwa darasani kufundisha muundo wa sentensi. Aidha, asilimia 14.29 (n=1) ilitumia tarakilishi kufundisha kipengele cha nyakati na hali.

Matokeo ya utafiti yalionyesha kuwa matumizi ya tarakilishi katika kufundisha na kujifunza sarufi ni finyu mno. Kwa hivyo, walimu na wanafunzi hawapati matokeo bora ya ufundishaji na ujifunzaji. Habari hizi zinaakisi maoni ya Njoroge (2014), anayesema kuwa, wanafunzi hupata changamoto tele katika kipengele cha sarufi kwa kuwa mbinu bunifu hazitumiwi katika ufundishaji na ujifunzaji.

Tarakilishi ni kifaa cha kisasa ambacho kinapaswa kutumiwa shuleni. Kifaa hiki huwa na sehemu ya kutumia santuri vilivyorekodiwa sauti na picha za vitu husika kulingana na mada ya somo. Kwa hivyo, kwa kutumia santuri kwa tarakilishi, mwanafunzi huielewa mada hiyo kwa urahisi. Matokeo ya hali hii ni kuwa mwanafunzi huielewa mada hiyo kwa urahisi kutokana na kuona anachofundishwa kama inavyoelezewa katika mhimili wa pili wa nadharia ya kujifunza kwa ugunduzi (Bruner, 1966).

Jinsi Wanafunzi hutumia Tarakilishi Kujifunza

Mtafiti alichunguza jinsi wanafunzi hutumia tarakilishi kujifunza. Matokeo ya uchunguzi huo yanaonyeshwa katika jedwali lifuatalo:

Jedwali la 3: Jinsi Wanafunzi hutumia Tarakilishi Kujifunza

Matumizi	Idadi ya wanafunzi	Asilimia
Kufanya utafiti wa sarufi mtandaoni	05	4.76
Kuhifadhi nukuu za sarufi	06	5.71
Kutazama mchezo wa kandanda	22	20.95
Kucheza mchezo wa kamari	14	13.33
Kutazama filamu	18	17.14
Kuwasiliana na marafiki mtandaoni	20	19.05
Kuhifadhi na kutazama muziki	15	14.29
Kutafuta maswali ya marudio mtandaoni	05	4.76
Jumla	105	100

Kwa mujibu wa matokeo katika *Jedwali 3*, asilimia 4.76 (n=5) ya wanafunzi mia moja na watano waliohojiwa ilitumia tarakilishi kufanya utafiti wa kimasomo. Nayo asilimia 5.71 (n=6) ya wanafunzi hawa ilitumia tarakilishi kuhifadhi nukuu. Aidha, asilimia 20.95 (n=22) ya wanafunzi walitumia tarakilishi kutazama mchezo wa kandanda. Isitoshe, asilimia 13.33 (n=14) ya wanafunzi waliohojiwa ilitumia tarakilishi kucheza mchezo wa kamari. Vile vile, asilimia 17.14 (n=18) ya wanafunzi mia moja na watano ilitumia tarakilishi kutazama filamu. Asilimia 19.05 (n=20) ilitumia tarakilishi kuwasiliana na marafiki huku asilimia 14.29 (n=15) ikitumia tarakilishi kuhifadhi na kutazama muziki. Kwa upande mwingine, asilimia 4.76 (n=5) ilitumia tarakilishi kutafuta maswali ya marudio mtandaoni.

Kutokana na matokeo haya, ni wazi kuwa, asilimia ndogo 15.23 (n=16) ya wanafunzi wanatumia tarakilishi katika shughuli za masomo. Asilimia 84.76 (n=89) ya wanafunzi ilitumia tarakilishi kutazama michezo ya kandanda, kucheza michezo ya kamari, kutazama filamu, kuwasiliana na marafiki mtandaoni na kuhifadhi na kutazama muziki. Matokeo haya yanaoana na matokeo ya Abuyeka (2014) anayesema kuwa wanafunzi

wanafaa kutumia mtandao kwenye tarakilishi ipasavyo ili kuinua viwango vyao vya ujifunzaji.

Jinsi Walimu hutumia Vipakatalishi Vinapounganishwa na Vinuruweo Kufundisha Vipengele vya Sarufi

Kwa mujibu wa Wanjala na Kavoi (2013), kinuruweo ni kifaa ambacho kinaweza kutumiwa na mwalimu kufundisha. Katika mbinu hii kipakatalishi hutumiwa pamoja na kinuruweo kurusha mwanga kwenye utando. Mwanga huo unaweza kurusha maneno, majedwali au picha. Mwalimu huandaa nukuu, michoro, majedwali pamoja na picha kwa kutumia kipakatalishi. Kinuruweo humsaidia mwalimu kurusha yote aliyoyaandaa kwa ajili ya wanafunzi kuandika au kusoma ili waweze kushiriki katika somo husika. Kama inavyojitokeza katika mhimili wa tatu wa nadharia ya kujifunza kwa ugunduzi (Bruner 1966). Mwanafunzi hupata maarifa zaidi kwa kutazama badala ya kuambiwa na mwalimu. Utafiti ulitaka kuchunguza matumizi ya vipakatalishi vikiunganishwa na vinuruweo katika kufundisha vipengele mbalimbali vya sarufi. Matokeo yanadhihirishwa katika jedwali lifuatalo:

Jedwali la 4: Jinsi Walimu hutumia Vipakatalishi Vikiunganishwa na Vinuruweo Kufundisha Vipengele vya Sarufi

Mada ya sarufi	Matumizi ya vipakatalishi pamoja na vinuruweo	Asilimia
Muundo wa sentensi	2	25
Nyakati na hali	1	12.5
Uakifishaji	1	12.5
Uchanganuzi wa sentensi	1	12.5
Usemi halisi na usemi wa taarifa	2	25
Vielezi	1	12.5
Jumla	8	100

Jedwali la 4 linaonyesha matumizi ya vipakatalishi vikiunganishwa na vinuruweo kufundisha sarufi katika kaunti ndogo ya Moiben. Vifaa hivi vinatumiwa kwa kiwango cha chini mno. Kati ya walimu 15 (100%) waliohusishwa katika utafiti ni asilimia 53.33 (n=8) pekee ilikubali kutumia

vipakatalishi vikiunganishwa na vinuruweo kufundisha mada mbalimbali za sarufi. Asilimia 6.67 (n=1) ilitumia kipakatalishi na kinuruweo kufundisha kipengele cha sarufi cha nyakati na hali. Lugha ya Kiswahili huwa na nyakati tatu ambazo huwakilishwa na viambishi mbalimbali. Kuna wakati uliopita, uliopo na ujao. Katika hali kuna hali timilifu, mazoea, masharti na hali isiyodhihirika. Kwa mujibu wa utafiti, mwalimu huyu alitumia kinuruweo kurusha slaidi yenye kuvutia iliyo na nyakati mbalimbali na viambishi vinavyowakilisha nyakati hizi kwenye utando. Matumizi haya ya slaidi zenye kuvutia, yaliweza kuteka ari ya wanafunzi ya kutaka kujifunza zaidi kama inavyoelezewa katika mhimili wa tatu wa nadharia ya kujifunza kwa ugunduzi Bruner (1966).

Mfano wa Matumizi ya Kipakatalishi na Kinuruweo Kufundisha Nyakati na Hali

Nyakati	Hali
Uliopita – ‘li’	Timilifu – ‘me’
Uliopo – ‘na’	Mazoea – ‘Hu’
Ujao- ‘ta’	Masharti- ‘nge’ ‘ngeli’ ‘ngali’

Utafiti uliendelea kudhihirisha kuwa, asilimia 12.5 (n=1) ya walimu ilitumia kinuruweo kuchanganua sentensi za Kiswahili. Hatima ya uchanganuzi wa sentensi ni kubainisha aina za maneno yaliyotumika kujenga sentensi husika. Sentensi huchanganuliwa kwa kutumia mistari, jedwali na mchoro wa matawi. Mwalimu huyu alitufahamisha kuwa yeye hutumia kipakatalishi kuchanganua mifano ya sentensi kwa njia nne kuu; mistari, jedwali, mishale na mchoro wa matawi. Mifano hii ilihifadhiwa kwenye slaidi na hatimaye kurushwa kwenye utando ili wanafunzi watazame. Njia ya mistari iliwekwa kwenye slaidi ya kwanza, mfano wa jedwali kwenye slaidi ya pili na mfano wa jedwali kwenye slaidi ya tatu. Hali hii ilisaidia ufafanuzi wa urahisi wa uchanganuzi wa sentensi. Vile vile, iliokoa muda kwa kuwa mwalimu hahitaji kuandika ubaoni.

Uchanganuzi kwa kutumia mishale

Yeye na mkurugenzi mgeni walishangiliwa mkutanoni	
S →KN+KT	KT→T+E
KN→W+U+KN	T→walishangiliwa
W→yeye	E→mkutanoni
U→na	
KN→ N+V	
N→mkurugenzi	
V→mgeni	

Matokeo ya utafiti yaliendelea kuonyesha kuwa, asilimia 25 (n=2) ya walimu walitumia kipakatalishi pamoja na kinuruweo kufundisha usemi halisi na usemi wa taarifa. Usemi wa taarifa ni ripoti kuhusu mambo yaliyosemwa. Katika usemi huu si lazima maneno yatokee kama yalivyotamkwa na msemaji. Yanaweza kubadilishwa lakini ni sharti ujumbe ubakie ule ule. Walimu walikubali kuwa, wao hutumia vipakatalishi kupata semi faafu kwenye mtandao. Semi hizi huwa semi halisi na semi za taarifa. Baada ya kupata semi hizi kwenye mtandao, semi hizi huhifadhiwa kwenye kipakatalishi na baadaye kinuruweo hutumika kurusha semi hizi kwenye ukuta mweupe. Mara nyingi semi za taarifa za habari hutumika. Matumizi haya yalithibitishwa kuwa faafu kwa kuwa wanafunzi hujifunza kwa kutazama kama unavyoelekeza mhimili wa tatu wa nadharia ya kujifunza kwa ugunduzi yake Bruner (1966) kwamba wanafunzi hupata maarifa zaidi kwa kutazama. Hata hivyo, utafiti unashauri kuwa ni sharti walimu wawe makinifu wanapochagua semi za kufundishia. Ilibainika kuwa, hii ni mbinu bunifu ya kufundisha na kujifunza sarufi ambao huleta uchangamfu darasani kama anavyohoji Njoroge (2014).

Mfano wa usemi halisi

Wananchi wa Rwanda wameanza kupata utulivu baada ya vita vya miaka mingi, "balozi wa Rwanda aliwaambia watu waliohudhuria sherehe hiyo.

Huu ni mfano wa usemi halisi uliotolewa moja kwa moja mtandaoni na kurushwa kwenye utando ili kutumika kama mfano wa usemi halisi.

Mfano wa usemi wa taarifa.

Rais alipowasili kutoka Marekani aliwaambia waliomlaki kwamba Benki ya dunia imekubali kuipa Kenya mkopo wa shilingi bilioni hamsini.

Huu ni mfano wa usemi wa taarifa kama ilivyoripotiwa kwenye chombo cha habari. Usemi huu ulitumika kama mfano wa usemi wa taarifa.

Asilimia 12.5 (n=1) ya walimu ilitumia kipakatalishi pamoja na kinuruweo kufundisha uakifishaji. Kuakifisha ni kutumia alama za kuakifisha ipasavyo ili kuleta maana ikusudiwayo na hivyo kurahisisha mawasiliano. Kinuruweo kilitumika kurusha matumizi ya alama mbalimbali kwenye utando. Matumizi haya ya vipakatalishi pamoja na vinuruweo huteka ari ya mwanafunzi ya kutaka kujua zaidi. Hali hii huwapa wanafunzi hamu ya kutaka kujifunza kama inavyojitokeza katika mhimili wa nne wa Bruner (1966) kwamba ari ya mwanafunzi ya kutaka kujua zaidi inafaa kuchochewa na mwalimu.

Wakati huo huo matumizi ya vipakatalishi pamoja na vinuruweo huleta athari chanya ya kujifunza kwa kutazama. Hali hii humwezesha mwanafunzi kupata maarifa zaidi kwa kutazama. Kama asemavyo (Bruner 1966) katika mhimili wa tatu kwamba mwanafunzi hupata maarifa zaidi kwa kutazama badala ya kuambiwa na mwalimu, ilibainika kuwa matumizi ya vipakatalishi vinapounganishwa na vinuruweo huleta athari hii ya kutazama.

Mfano wa slaidi ya uakifishaji

Matumizi ya nukta:
Mwishoni mwa sentensi
Kuandika ufupisho
Kuandika tarehe

Jinsi Wanafunzi hutumia Vipakatalishi Vikiunganishwa na Vinuruweo Kujifunza

Mtafiti alitaka kuchunguza jinsi vipakatalishi na vinuruweo vinavyopatikana shuleni vinatumia na

wanafunzi. Matokeo ya uchunguzi huo yanaonyeshwa katika jedwali lifuatalo:

Jedwali la 5: Jinsi Wanafunzi hutumia Vipakatalishi pamoja na Vinuruweo Kujifunza

Matumizi	Idadi	Asilimia
Shughuli za masomo	30	29
Kurusha filamu nyakati za matumbuizo	75	71
Jumla	105	100

Matokeo katika jedwali la 5 yanaonyesha kuwa vipakatalishi pamoja na vinuruweo vinatumiwa zaidi na wanafunzi katika shughuli za matumbuizo. Asilimia 71 (n=75) ya wanafunzi ilikubali kutumia vipakatalishi na vinuruweo katika shughuli za matumbuizo. Nayo asilimia 29 (n=30) ya wanafunzi waliohojiwa ilikiri kutumia vipakatalishi pamoja na vinuruweo katika shughuli za masomo. Ni bayana kutokana na matokeo haya kwamba ingawa wanafunzi wanavitumia vipakatalishi, matumizi yao kwa manufaa ya masomo ni finyu. Asilimia 29 (n=30) pekee ilivitumia katika shughuli za masomo.

HITIMISHO

Makala haya yamejadili jinsi walimu na wanafunzi hutumia tarakilishi na vipakatalishi vinapotumika pamoja na vinuruweo katika ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi katika shule za upili zilizoko kaunti ndogo ya Moiben. Katika kujadili matumizi haya, makala haya yameonyesha jinsi walimu hutumia vifaa hivi kufundisha mada za sarufi zifuatazo. Uchanganuzi wa sentensi, muundo wa sentensi, vielezi, uakifishaji, usemi halisi na usemi wa taarifa na nyakati na hali. Aidha, yamedhihirisha jinsi wanafunzi hutumia tarakilishi na vipakatalishi vinapotumika na vinuruweo.

Makala haya yanapendekeza kuwa, ili kuwe na umilisi wa matumizi ya vifaa vya kisasa, serikali inafaa kuwaandalia walimu wa Kiswahili warsha na semina ili wapate maarifa na ujuzi wa kutumia vifaa vya kisasa. Serikali kupitia wizara ya elimu ya kaunti ya Uasin Gishu na taasisi ya kukuza mitaala nchini ianzishe vituo vya vifaa vya kisasa katika kaunti ndogo ya Moiben vya kufundisha na

kujifunza Kiswahili. Vile vile, ili kuinua viwango vya ufundishaji na ujifunzaji wa sarufi katika kaunti ndogo ya Moiben, makala haya yanapendekeza kuwa walimu waachane na vifaa vya kimapokeo kama vile chati na ubao na waingize usasa katika shughuli nzima ya ufundishaji na ujifunzaji.

MAREJELEO

Abuyeke, M. (2014). *Intergration of Information and Communication Technology in Teaching and Learning in Secondary Schools in Kakamega County*. (Unpublished Thesis). Kenyatta University.

Bruner, J. (1966). *The Discovery Learning Theory*. New York: Cambridge University Press.

Njoroge, H. (2014). *Application of Songs in Teaching Kiswahili Grammar*. (Haijachapishwa). Tasnifu, Chuo Kikuu cha Karatina.

Oldham. C. (2012). *Resources from the Oldham County School Media Centre LMS*. Retrieved from <http://www.ala.org/booklist>.

Wanjala, F., S. & Kavoi, J., M. (2013). *Stadi za Mawasiliano na Mbinu za Kufundishia Kiswahili kwa Wanafunzi, Walifunzi na Walimu*. Mwanza: Serengeti Education.

Wringe, C. (1995). *The Effective Teaching of Modern Teaching Languages*. UK: Longman Group Publishers.